

Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost [ISSN: 1451-3870]

Vol. 19, str. 31-43, 2020 god., web lokacija gde se nalazi rad: <http://um.uninp.edu.rs>

Tematska oblast u koju se svrstava rad: Društvene i humanističke nauke / podoblast: Pedagogija

Datum prijema rada: 10.09.2020. UDK:37.018.43:077(497.11) Datum prihvatanja rada: 30.12.2020.

378:004.774.1FB

doi: 10.5937/univmis2019031D

Originalan naučni rad

FEJSBUK GRUPE KAO ALAT U VISOKOM OBRAZOVANJU

Nikola Dojčinović

Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, Departman za komunikologiju i novinarstvo

Niš, Srbija

95nikolica@gmail.com

Apstrakt

Savremeno doba karakteriše era interneta, nagli razvoj tehnologije i novih sredstava za komunikaciju i obrazovanje, među kojima su i društvene mreže. Osnovni cilj u ovom radu je da se ispita stepen korišćenja društvene mreže Fejsbuk (Facebook) u visokom obrazovanju od strane studenata, i obrazovni alati u okviru nje. Prvi deo rada obuhvata definisanje ključnih pojmova u vezi sa predmetom istraživanja, poglavlja o društvenoj mreži Fejsbuk u funkciji obrazovanja i Fejsbuk grupama u obrazovanju. U ovom delu su predstavljena i tumačenja prethodnih istraživanja, iz objavljenih naučnih radova i knjiga, o upotrebi društvene mreže Fejsbuk u visokom obrazovanju. U drugom delu je predstavljeno istraživanje sprovedeno za potrebe ovog rada, koje je pokazalo da grupa anketiranih studenata sa Filozofskog fakulteta u Nišu koristi Fejsbuk u obrazovne svrhe posredstvom Fejsbuk grupa. Na kraju su sumirani rezultati na osnovu kojih je izveden zaključak.

Ključne riječi: obrazovanje, e-obrazovanje, društvene mreže, Fejsbuk, Fejsbuk grupe

FACEBOOK GROUPS AS A TOOL IN HIGH EDUCATION

Abstract

The modern age is characterized by the Internet era, the rapid development of technology and new means of communication and education, including social networks. The aim of this paper is to examine the degree of utilization of Facebook in higher education by students, and educational tools within the network. The first part of the paper refers to definition of key terms in relation to the subject matter of the research, chapters on the social network Facebook in function of education and Facebook groups in education. This section also presents interpretations of previous researches, from published scientific papers and books, on the use of the Facebook social network in high education. The second part presents the research conducted for the purposes of this paper, which showed that a group of surveyed students from the Faculty of Philosophy in Niš use Facebook for educational purposes through Facebook groups. Finally, the results that led to the conclusion are summarized.

Keywords: education, e-learning, social networks, Facebook, Facebook groups

UVOD

Razvoj medija kroz istoriju zahtevao je od publike da ovladaju određenim znanjima, tehnikama i veštinama, kako bi se prilagodili izazovima koji su mediji postavljali. Tehnološki napredak u XX veku, koji je omogućio pojavu kompjutera i interneta, uveo je revolucionarne civilizacijske promene. Sa tehnološkim inovacijama savremeno društvo je pred izazovom da se prilagodi promenama i ovlada tehnikama korišćenja novih medija. Mark Poster u tekstu „Postmoderne virtuelnosti“ navodi da su tehnički napredna društva na tački u svojoj istoriji koja je slična onoj u kojoj se pojavila urbana, trgovačka kultura usred srednjovekovnog feudalnog društva. Razmena robe u trgovačkoj kulturi je zahtevala pisana dokumenta i drugačiji govor od aristokratskog kodeksa časti u feudalizmu, čime je stvoren novi identitet. Jednako duboku transformaciju kulturnog identiteta, smatra Poster, podstiču novi mediji XX veka - radio, televizija, kompjuter (Poster prema Đorđević, 2008: 540). U XXI veku moguće je govoriti o ekspanziji interneta i digitalnoj kulturi koja zahteva od društva drugačiji pristup novim medijima i prilagođavanje njihovim karakteristikama. Starije generacije suočene su sa izazovom da se prilagode digitalnom okruženju. Mark Prenski (Marc Prensky) razlikuje digitalne imigrante, koji se prilagođavaju novom okruženju, od digitalnih domorodaca pod kojim podrazumeva generacije rođene u već stvorenom digitalnom okruženju koje oni doživljavaju prirodnim (Prenski prema Šmakić, 2016: 1335). Kako su se digitalne tehnologije razvijale, tako se je i stepen njihovog korišćenja povećavao među mladom i starijom generacijom. Ljajić, u svom istraživačkom radu pod nazivom „Uloga tradicionalnih i savremenih medija u životima dece i mladih“, napominje da inostrana istraživanja ukazuju na to da korišćenje novih medija, među adolescentima i studentima, dominira. Autor dalje ističe kako je internet na našim prostorima kao i u razvijenim zemljama na prvom mestu po korišćenju medija od strane mladih, i koriste ga u različite svrhe, a između ostalog, i za potrebe učenja. (Ljajić: 2018: 74). Digitalne tehnologije su neophodne za funkcionisanje čitavog sistema u društvu, te su one neizostavan segment ljudskog života u XXI veku. „Postoji mnogo dokaza koji ukazuju na to da su nove tehnologije, jednostavno, neophodne i neizostavne u životu savremenog čoveka. Najviše zbog toga što nude veoma velike tehničke i ekonomske prednosti u širokom opsegu industrijskih delatnosti i usluga“ (Crnobrnja, 2010: 283). Tehnološke inovacije, na kojima su bazirani novi mediji, uslovile su promene u svim društvenim oblastima. Autorke Vulić i Vujović navode da mediji u modernom dobu utiču na sve segmente društva i imaju važnu ulogu u obrazovanju i vaspitanju (Vulić i Vujović, 2015: 368). Razvojem kompjutera i interneta stvarani su novi načini komunikacije, ali i novi vidovi obrazovanja koji se zasnivaju na kompjuterskoj tehnologiji i web platformama. „Kompjuter simbolizuje informatičku eru i elektronsku kulturu komunikacija. Danas se može govoriti o svestranoj primeni kompjutera u obrazovanju u svim njegovim delovima“ (Miladinović, 2007: 346). Revolucionaran način sticanja znanja posredstvom interneta, u tzv. virtuelnom prostoru, omogućio je korisniku da vrši selekciju po sopstvenom interesovanju i stiče znanja iz željene oblasti. U tom smislu se internet može posmatrati kao globalna enciklopedija iz koje se, na osnovu pretraživanja i ličnog izbora, može informisati i učiti o raznim predmetima i pojavama. „E-mreža je osmišljena kao elementarni izvor podataka, obaveštenja,

uputstava, kriterijuma i merila za potrebe obrazovanja“ (Radović, 2006: 78). Savremene tehnologije su, između ostalog, omogućile da se posredstvom kompjutera i interneta, od kuće, može odvijati i čitav obrazovni proces na osnovu umreženih studenata/učenika i profesora/nastavnika. Razne edukacije i kursevi se mogu realizovati putem interneta, i to među ljudima različitih rasa udaljenih hiljadama kilometara. Zemlja postaje virtuelna planeta u kojoj se lako šire ideje, dešavanja, i prenosi znanje s jednog kontinenta na drugi. Takvo ujedinjavanje sveta nazvano je globalizacijom. „Osnovno svojstvo globalizacije je međusobna isprepletanost pojava iz različitih sfera ljudskih delatnosti – ekonomije, politike, obrazovanja, nauke, proizvodnje, tehnologije itd. – koja ukida tradicionalne društvene podele i čini savremenost. Savremeni obrazovni sistemi prilagođavaju se ubrzanj globalizaciji“ (Jandrić i Boras, 2013: 115).

Obrazovanje ili sticanje znanja putem interneta pripada domenu elektronskog obrazovanja. Jedan od segmenata elektronskog obrazovanja su i društvene mreže, a u radu će biti posebna pažnja posvećena društvenoj mreži Fejsbuk, u vezi sa kojom je sprovedeno istraživanje. Društvene mreže su bitan faktor uticaja na ljude širom sveta, a u prilog njihovoj moći je i sledeća misao: „Fejsbuk i društvene mreže svakako su samo deo izazova. Budući da mreža postaje temelj trgovine, rada, medija, zabave, zdravstvene zaštite, učenja i većine oblika ljudskog razgovora, naši osobni životi postaju mnogo manje osobni“ (Tapscott, 2012: 69).

POJMOVNO ODREĐENJE

Konsultovanjem vodeće domaće i inostrane naučno-stručne literature o datom predmetu istraživanja biće objašnjeni osnovni pojmovi koji su u vezi sa radom.

Digitalna kultura

Danas je moguće govoriti o digitalno umreženom svetu koji je povezan novim digitalnim tehnologijama.

Gir pod digitalnim podrazumeva mrežu virtuelnih privida, trenutnih komunikacija, sveprisutnih medija i globalnih mogućnosti uključenja, koji čine dobar deo savremenog iskustva. Digitalna tehnologija omogućuje i virtuelnu stvarnost, digitalne specijalne efekte, digitalni film, digitalnu televiziju, elektronsku muziku, video igre, multimedije, internet, svetsku mrežu... (Gir, 2011: 16,17).

Novi mediji

Novi mediji, nasuprot tradicinolanim (štampa, radio i televizija), podržani su novom kompjuterskom tehnologijom, a mogu se označiti i kao internet mediji. Lev Manovič daje popis kategorija koje su u vezi sa novim medijima: internet, web-lokacije, računarski multimediji, video-igre, CD-ROM i DVD, virtuelna stvarnost. (Manovič, 2015: 61).

Jedna od ključnih karakteristika koja nove medije razlikuje od tradicionalnih je interaktivnost. Dok je kod tradicionalnih medija zastupljena jednosmerna komunikacija (medij-publika), kod novih medija je zastupljena dvosmerna komunikacija, što znači da korisnici novih medija imaju mogućnost fodbeka (engl. Feedback), odnosno povratnog odgovora. Jedna od mogućnosti, koju novi mediji nude u te svrhe, je komentarisanje sadržaja od strane publike.

Društvene mreže pripadaju novim medijima, a kako je sloboda izražavanja jedna od bitnih prednosti na društvenim mrežama, demokratičnost je još jedna od karakteristika koja se pripisuje novim medijima. Na nekim od društvenih mreža (npr: Fejsbuk), moguće je komentarisati gotovo bilo koji sadržaj. Takođe, moguće je objavljivati svoja uverenja, stavove i mišljenja bez prethodnog odobrenja administratora sajta.

Elektronsko obrazovanje

Tehnološkom revolucijom zahvaćena je i oblast obrazovanja. „Kao posledica ekspanzije informatičke ere, u poslednjoj deceniji je primetan fokus na razvoj i primenu informaciono-komunikacione tehnologije u obrazovanju, kojom se zahvaljujući njenom ubrzanom razvoju obeležava era elektronskog obrazovanja“ (Stanojević i sar., 2018: 197).

Govoreći o elektronskom obrazovanju, važno je napomenuti sledeće: „Obrazovanje putem informatičko-obrazovnih tehnologija (e-learning) obuhvata sve elektronsko i/ili elektronski podržavano obezbeđivanje obrazovnih usluga kao i korišćenje interneta. Suštinski, učenje i studiranje na daljinu oslonjeno je na informatičku tehnologiju i nastavne programe koji su sadržinski i formalno prilagođeni kompjuterskoj formi. Dodajmo i to da svaka pojava nove informatičke tehnologije zahteva menjanje oblika i metoda učenja“ (Ratković Njegovan, 2007: 76).

Da obrazovanje putem novih tehnologija nije pojava na koju se ukazuje od skora, pokazuju nam autori koji su još u prošlom veku pisali i predviđali ovakav vid obrazovanja i promena u obrazovnom procesu, usled naleta tehnološke mećave. Autori Herera (Herrera) i Mandić su 1989. godine u svojoj knjizi pod nazivom „Obrazovanje za XXI stoljeće“ naveli da, dok se približava prelaz u XXI vek, zapanjujuća brzina celokupnog tehnološkog razvoja, između ostalog, menja prirodu, strukturu i ciljeve obrazovnih sistema u čitavom svetu (Herera i Mandić, 1989: 3).

Društvene mreže

Društvene mreže su proizvod savremenog doba čiji korisnik može biti pojedinac sa svojim ličnim, privatnim profilom (sa svojim imenom i prezimenom) ili preduzeće, ustanova, firma, institucija, itd.

Vuković smatra da društvene mreže korisnicima omogućavaju stvaranje i prikaz ličnosti na osnovu osnovnih informacija i sadržaja koji dominiraju virtuelnim profilom. Profil se generiše kroz odgovore u formi otvorenog pitanja kao što su godine, pol, lokacija, interesovanja i osnovni podaci. Sledeći korak, navodi Vuković, koji je ključan u definisanju pojma društvenih mreža, podrazumeva prepoznavanje drugih osoba sa kojima su korisnici u kontaktu. Njihovo ime se razlikuje u zavisnosti od platforme, kao npr: Prijatelji, Pratioci, Kontakti, Fanovi... (Vuković, 2019: 97).

Još jedna definicija koja određuje šta predstavljaju društvene mreže kao i njihovu osnovnu namenu, glasi: „Društvene mreže besplatni su onlajn servisi koji korisnicima omogućavaju raznovrsne načine komunikacije sa svetom i mogućnost vlastite prezentacije. Zbog ubrzanoga načina života, danas je to i najjednostavniji način komuniciranja“ (Musladin, 2012: 69).

Među najpoznatijim društvenim mrežama danas su Fejsbuk, Instagram, Tviter (Twitter), Pinterest (Pinterest), LinkedIn (LinkedIn).

Fejsbuk : „Jedna od novina koje je doneo Web 2.0 jeste virtuelna društvena mreža Fejsbuk. Nastala je 2004. godine kao zatvoren sistem komuniciranja i

povezivanja studenata i profesora na Univerzitetu Harvard“ (Radić-Bojanić, 2016: 9). Vuković, u svojoj knjizi „Društveni mediji i upravljanje komunikacijama“, navodi da je Mark Zuckerberg (Mark Zuckerberg) jedan od osnivača društvene mreže Fejsbuk. (Vuković, 2019: 111).

Fejsbuk je, navodi Radić-Bojanić, društvena mreža koja omogućava stvaranje virtuelnih zajednica, pri čemu se korisnici mogu povezivati na osnovu raznih zajedničkih karakteristika. Pored povezivanja na osnovu poznavanja iz vanelektronskog sveta, korisnici mreže se mogu povezivati na osnovu gradova u kojima žive ili su boravili, po školama, univerzitetima, radnim mestima i raznovrsnim društvenim temama koje ih zanimaju. Najinteresantnija osobina Fejsbuka je, ističe Radić-Bojanić, integrisanje dosadašnjih oblika komunikacije (blog, imejl) sa novim interaktivnim multimedijalnim i vizuelnim sadržajima (Radić-Bojanić, 2016: 11).

Fejsbuk grupa

Fejsbuk grupa je alat koji korisnicima nudi ova društvena mreža. Ona može biti otvorena u različite svrhe, gde određeni Fejsbuk korisnici sačinjavaju grupu. Glavna svrha Fejsbuk grupa, ističe Radić-Bojanić, je u povezivanju korisnika Fejsbuka oko neke teme ili umrežavanje korisnika u neku vrstu zajednice. Autorka dalje navodi da su osnovne osobine grupa na Fejsbuku, sledeće:

- Osnovno polje za objave (engl. post), gde učesnici mogu da napišu bilo kakvu vrstu teksta ili obaveštenja, da dodaju link ka nekom sadržaju na internetu, itd.;
- Opciju za objavljivanje fotografija ili video-snimaka;
- Opciju za objavljivanje raznih dokumenata čiji su format ili dužina neadekvatni za objavu;
- Opciju za postavljanje pitanja, što je prikladna mogućnost ukoliko neko od članova grupe ili sam administrator/moderator hoće da organizuju neku vrstu ankete u želji da saznaju mišljenje drugih članova grupe;
- Opciju organizovanja događaja, tj. obaveštavanja članova o tome da se određeni događaj održava na određenom mestu i u određeno vreme, što takođe uključuje i opciju pozivanja članova grupe koji potom mogu da taj poziv prihvate ili odbiju;
- Opciju pravljenja albuma sa fotografijama ili prostog pregleda svih fotografija koje su objavljene u grupi od osnivanja, što može da uštedi vreme ukoliko član traži neki određeni sadržaj, pošto ne mora da pregleda sve objave koje se nalaze na glavnom zidu. (Radić-Bojanić, 2016: 60).

DRUŠTVENA MREŽA FEJSBUK U FUNKCIJI OBRAZOVANJA

Jedna od značajnih funkcija Fejsbuka je i ona koja se odnosi na obrazovanje. Ova mreža nudi mnoštvo alata i mogućnosti koje se mogu koristiti u svrhe obrazovanja, od kojih će neke biti ispitane u ovom radu. Fejsbuk, između ostalog, nudi mogućnost upotrebe multimedijalnih sadržaja kao što su fotografije, audio ili video snimci koji mogu biti zanimljivi studentima za učenje. Još jedna od mogućnosti je umrežavanje studenata (npr: posredstvom Fejsbuk grupa ili grupnog četa) koje im omogućava i grupni rad, komentarisane, razmenu multimedijalnog sadržaja i drugo. Istraživanje u vezi sa korišćenjem društvene mreže Fejsbuk u obrazovne svrhe

sprovela je Tomaš, među grupom studenata Filozofskog fakulteta u Splitu. Tomaš navodi da su ispitani studenti kao prednost Fejsbuka u obrazovne svrhe istakli sledeće kategorije: komunikacija, saradnja, čet (chat), privatne poruke. Tomaš dolazi i do zaključka da studenti rado prihvataju nove načine učenja (putem društvenih mreža), kao i to da su dodatno motivisani za rad jer im je okruženje društvenih mreža poznato i zanimljivo. (Tomaš, 2014: 55-57).

Ukoliko se podsetimo naziva „digitalni domorodci“ koji Mark Prenski upotrebljava kako bi opisao mladu generaciju koja, po njegovom određenju, digitalno okruženje doživljava prirodno, onda bi se moglo naslutiti da mladima više odgovara savremeni način (putem novih tehnologija i multimedijalnih sadržaja) sticanja znanja od tradicionalnog koji je zasnovan na tekstu, i to iz dva razloga: prvo, studentima je potrebno manje vremena i uloženog truda da posredstvom multimedijalnih sadržaja (npr. video snimak) dođu do određenih saznanja za razliku od čitanja dugih tekstova, i drugo, slikovitost pojedinih multimedijalnih sadržaja (fotografija, video snimaka) pruža mogućnost vizuelnog pamćenja, pa je pretpostavka da će studenti lakše i dugotrajnije pamtili sadržaj fotografije ili video snimka za razliku od teksta. Ovim bi se mogla razvijati sposobnost vizuelnog i asocijativnog učenja kod studenata, a Fejsbuk mreža je pogodno mesto i za grupnu razmenu fotografija i njihovo tumačenje. Uz multimedijalne sadržaje, npr: uz fotografiju, ponekad nije potreban opis koji bi objasnio poruku fotografije ili kakvo značenje ona ima. Posredstvom jedne fotografije, mogu se ukratko predstaviti i određene teorije, odnosno može se spoznati njihova suština na osnovu tumačenja fotografije, a u prilog moći fotografije poznata je izreka da „slika govori hiljadu reči“.

Video snimci, kao još jedna vrsta multimedijalnog sadržaja, mogu biti od koristi u obrazovanju. Na Fejsbuku postoji veliki broj stranica i grupa na kojima se mogu pronaći video snimci sa edukativnom vrednošću, iz raznih oblasti. Npr: video snimci na stranama otvorene u medicinske svrhe koji mogu koristiti studentima medicine. Takođe, postoji veliki broj Fejsbuk stranica iz oblasti medicine na kojima se redovno objavljuju blogovi sa edukativnim ciljem. Oni mogu poslužiti studentima u smislu dopune znanja, odnosno dodatnih saznanja pored obavezne literature na fakultetu, a osnovna znanja, savete ili preporuke mogu steći, odnosno videti i ljudi kojima nije osnovno zanimanje iz oblasti medicine. Postoji i veliki broj stranica ili grupa prirodnih nauka kao što su fizika ili matematika. Na njima se mogu pronaći razni eksperimenti u okvirima zakona fizike, kao i razni zadaci i objašnjenja na matematičkim stranicama.

Fejsbuk mreža može poslužiti, sa jedne strane, kao instrument za sticanje znanja i edukaciju putem stranica, organizovanih grupa, video konferencija uživo (putem opcije Lajv striming, engl. Live streaming) i dr., i sa druge strane, kao komunikaciono sredstvo između studenata i profesora. Potencijal ove mreže uvideli su upravo studenti i profesori koji je koriste za lakše uspostavljanje komunikacije i razmenu nastavnog materijala. Takođe, većina svetski poznatih univerziteta i akademija već koristi ovu mrežu, tako što na zvaničnom Fejsbuk profilu promovise svoju ustanovu i objavljuje aktivnosti i događaje koji su bili, ili događaje koji će biti u vidu najave.

Staletić ističe da s obzirom na to da Fejsbuk predstavlja jednu od najpopularnijih socijalnih mreža na svetu, obrazovne institucije su počele da ga

koriste u svrhe obrazovanja. Shvatajući da studenti sve više slobodnog vremena provode na internetu, rešili su da se modernizuju i približe gradivo na zanimljiv način. Stvorene su brojne aplikacije, profili, fan stranice, grupe preko kojih učenici međusobno ili sa svojim profesorima komuniciraju, razmenjuju ideje, stavove, iskustva, itd. (Staletić, 2016: 629).

Mnogi autori bave se upotrebom Fejsbuka u visokom obrazovanju i njegovom implementacijom u procese predavanja i učenja. (Menzies, Karen, Mark, 2017; Miron, Ravid, 2015; Manca, Ranieri, 2013; Ractham, Firpo, 2011). Činjenica je da studenti koriste Fejsbuk kao platformu za poboljšanje njihovog učenja (Menzies, Karen, Mark, 2017: 39). Ratham i Firpo nakon petomesečne studije dolaze do rezultata da Fejsbuk predstavlja jednostavnu tehnologiju poznatu studentima koji koriste društvene mreže kako bi međusobno delili i generisali znanje u okruženju male grupe. Upotreba društvenih mreža u obrazovanju veoma je značajna i za profesore, i za studente. Studenti se mogu neformalno obrazovati putem neformalne komunikacije i mogu saradivati sa kolegama bez obzira na mesto i vreme. Instruktori mogu dobiti povratnu informaciju od studenata i biti u konstantnom kontaktu sa njima (Ractham i Firpo, 2011: 1, 9). Do sličnih rezultata dolaze Miron i Ravid. Kada je reči o upotrebi Fejsbuk grupa u visokom obrazovanju, iskustvo i profesora i studenata bilo je pozitivno. Studenti rado koriste Fejsbuk u visokom obrazovanju, dok profesori smatraju da on komunikaciju sa studentima čini brzom i jednostavnom (Miron i Ravid, 2015: 371). Međutim, pedagoške mogućnosti Fejsbuka samo su delimično implementirane i još uvek postoje mnoge prepreke koje mogu sprečiti potpuno usvajanje Fejsbuka kao okruženja za učenje. Prepreke su institucionalna, pedagoška i kulturna pitanja (Manca i Ranieri, 2013: 487).

FEJSBUK GRUPE U OBRAZOVANJU

Jedna od bitnih odlika Fejsbuka je brzo i lako uspostavljanje komunikacije između profesora i studenata posredstvom ove mreže, kao i mogućnost deljenja raznih dokumenata (Word, Excel...) i fajlova. To se može postići u oformljenim grupama na Fejsbuku kojima mogu biti priključeni grupa studenata i profesori. Posebna prednost komunikacije u Fejsbuk grupama ogleda se u tome što se distanca između profesora i studenata zadržava uprkos tome što je ovoj mreži često svojstvena prijateljska komunikacija.

Radić-Bojanić ističe da su grupe na Fejsbuku sjajan način za ostvarivanje komunikacije u obrazovne svrhe, pošto one omogućavaju deljenje različitih sadržaja, komentarisanje i kolaboraciju uprkos tome što članovi nisu jedni drugima na spisku prijatelja. Prednost korišćenja Fejsbuk grupa u obrazovne svrhe je i u tome što, s jedne strane, učenicima nisu potrebna posebna uputstva kako da koriste Fejsbuk u obrazovne svrhe, jer oni većinom već koriste ovu društvenu mrežu, a ovako će i obrazovna dimenzija postati deo učeničke svakodnevice. S druge strane, nastavnici će moći da sačuvaju svoju privatnost, a opet će dobiti način da pristupe svim učenicima i učine dostupnim sve materijale na internetu za koje smatraju da će biti od koristi za nastavni proces. Grupe na Fejsbuku predstavljaju okruženje za sinhronu i asinhronu

komunikaciju koja omogućava da učenici i nastavnici stvaraju veze u virtualnoj zajednici u obrazovne svrhe, objašnjava Radić-Bojanić (Radić-Bojanić, 2016: 69).

Fejsbuk grupa je alat koji je jednostavan za korišćenje iz razloga što se sve aktivnosti u grupi nalaze na jednom i jedinom „zidu“, odnosno stranici određene grupe, pa je shodno tome i pregledan alat, što predstavlja prednost prilikom korišćenja ovog alata u obrazovne svrhe. Svaka Fejsbuk grupa ima mesto za jednu profilnu fotografiju na osnovu koje se mogu naslutiti dešavanja koja se odvijaju u okviru određene grupe, a u slučaju grupe otvorene u obrazovne svrhe, na profilnoj fotografiji može biti npr: ilustracija studenata ili realna slika određenih studenata napravljena u učionici ili amfiteatru. Grupa može biti tajna, odnosno zatvorena za određenu grupu studenata i profesora, i javna, odnosno otvorena za sve korisnike društvene mreže Fejsbuk. U slučaju tajne ili zatvorene grupe, može se poslati zahtev za članstvo, a administrator ili osnivač grupe će odlučiti da li će dozvoliti pristup grupi, dok je u otvorenim ili javnim grupama članstvo dozvoljeno za sve zainteresovane. Tajne grupe uglavnom koristi određena grupa studenata, gde su priključeni samo studenti koji pripadaju određenom departmanu ili klasi, dok se otvorene ili javne grupe koriste za veći broj članova nezavisno od studijske grupe. Svaki član grupe može videti ostale pripadnike grupe, a broj članova može biti na stotine, što znači da brojčanog ograničenja nema.

Autorka objašnjava način na koji se Fejsbuk grupe mogu koristiti u obrazovanju. Ona navodi da se objave na grupi mogu koristiti za svakodnevnu komunikaciju, gde jedan od članova, bilo edukator ili neki drugi član grupe, može da postavi pitanje, a drugi da daju odgovore. Ukoliko se planira neki događaj, članovi grupe mogu da iskoriste i tu opciju u grupama. Ako edukator želi da podeli neki duži tekst i za to postoji opcija „dodaj datoteku“ (engl. Add file). Svi linkovi sa interneta, bilo da su novinski članci, video-snimci ili slike, mogu da se umetnu kao deo objave na glavnoj stranici. Nakon toga, svi članovi grupe imaju mogućnost da postavljeni sadržaj komentarišu, analiziraju, da o njemu diskutuju međusobno, itd. (Radić-Bojanić, 2016: 70).

Veliki broj savremenih generacija studenata koristi Fejsbuk grupu u obrazovne svrhe na nivou departmana i godine studija. Takve grupe predstavljaju pogodno mesto za diskusiju, savetovanje među studentima, a može biti i izvor informisanja o dešavanjima u okviru studijske grupe. Takođe, predstavljaju mesto za deljenje skripti i njihovu razmenu, knjiga u PDF formatu i drugih datoteka, fotografija, video i drugih fajlova i dokumenata. Sa druge strane, grupa može biti otvorena na nivou određenog predmeta čiji članovi mogu biti studenti i predmetni profesor. U okviru takve grupe, dešavanja su zasnovana na nivou određenog predmeta gde profesor može deliti materijal u vezi sa predmetom, najavljivati kolokvijume, objavljivati rezultate kolokvijuma ili ispita (ukoliko se ispit polaže pismeno) kao i razna obaveštenja. Prednost Fejsbuk grupa je u tome što se komunikacija između profesora i studenata može ostvariti brzo zahvaljujući lakoj vidljivosti poruke ili objave koja je praćena zvučnim signalom poput primanja SMS poruke na mobilnom telefonu.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je društvena mreža Fejsbuk, stepen njenog korišćenja od strane ispitanika – studenata, i obrazovni alati u okviru nje.

Ciljevi istraživanja

Ciljevi istraživanja su sledeći:

1. Utvrditi da li studenti koriste društvenu mrežu Fejsbuk u obrazovne svrhe.
2. Ispitati stav studenata o upotrebi Fejsbuk grupa u svrhe obrazovanja.
3. Utvrditi u kojoj meri su studenti upoznati sa pojmom e-obrazovanja.

Hipoteze istraživanja

Hipoteze istraživanja su sledeće:

1. Komunikacija posredstvom Fejsbuka je zastupljen oblik interakcije među studentima u svrhe obrazovanja.
2. Studenti zastupaju pozitivan stav o upotrebi Fejsbuk grupa u obrazovne svrhe.
Dopunska hipoteza istraživanja je:
3. Većina ispitanih studenata je upoznato sa pojmom e-obrazovanja.

Metodologija rada

Za potrebe ovog rada korišćena je tehnika naučno-istraživačkog rada: anketa.

Anketirani su studenti osnovnih akademskih studija Departmana za novinarstvo i komunikologiju Filozofskog fakulteta u Nišu. Istraživački korpus sačinjavaju 100 (stotinu) studenata.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Kvantitativni prikaz rezultata istraživanja. Upitnik se sastojao od deset tvrdnji.

Prva tvrdnja u anketi glasila je: imam otvoren profil na nekoj od društvenih mreža. Potvrđan odgovor dalo je 91% studenata, dok se samo 9% studenata izjasnilo da nema otvoren profil ni na jednoj društvenoj mreži.

Na sledeću tvrdnju: imam otvoren profil na društvenoj mreži Fejsbuk, svi ispitani studenti za potrebe ovog istraživanja koji su se izjasnili da imaju otvoren profil na nekoj od društvenih mreža, odgovorili su potvrđno i na ovu tvrdnju. Dakle, 91% studenata ima otvoren profil na društvenoj mreži Fejsbuk.

Na tvrdnju: član sam neke Fejsbuk grupe otvorene u obrazovne svrhe, 71% studenata odgovorilo je potvrđno, dok je 29% studenata odgovorilo sa „ne“.

Sa tvrdnjom: društvene mreže koristim svakodnevno u potpunosti se je saglasilo 80% studenata. 8% njih se izjasnilo kao neodlučno, 6% je uglavnom saglasno, 4% uglavnom nije saglasno i 2% uopšte nije saglasno.

Na tvrdnju: redovno pogledam/pročitam novi materijal na Fejsbuk grupi čiji sam član, a koja je otvorena u obrazovne svrhe, većina studenata je odgovorilo da je potpuno saglasno (43%) i uglavnom saglasno (26%). Četrnaest odsto studenata je neodlučno po pitanju ove tvrdnje, 12% uglavnom nije saglasno, dok 5% uopšte nije saglasno. Sa tvrdnjom: putem Fejsbuk grupe dolazim do raznih vidova saznanja koja mi koriste u studiranju, 45% studenata se uglavnom saglasilo, dok se je 20% u

potpunosti saglasilo. 17% se izjasnilo kao neodlučno po pitanju ove tvrdnje, 11% uglavnom nije saglasno i 7% uopšte nije saglasno sa ovom tvrdnjom.

Sa tvrdnjom: smatram da su Fejsbuk grupe pogodno mesto za deljenje materijala u obrazovne svrhe (fotografije, video, PowerPoint prezentacija, Word/Excel dokumenti...), u potpunosti je saglasno 55% studenata, 36% je uglavnom saglasno, 6% je neodlučno, 2% uglavnom nije saglasno, dok samo 1% uopšte nije saglasno sa ovom tvrdnjom.

Naredna tvrdnja glasila je: Fejsbuk nudi još mnogo mogućnosti za obrazovanje koje mi trenutno ne koristimo. Četrdeset sedam odsto studenata izjasnilo se kao neodlučno po pitanju ove tvrdnje. 24% se uglavnom saglasilo, dok se je 20% u potpunosti saglasilo sa ovom tvrdnjom. 6% uglavnom nije saglasno, i najmanji procenat studenata (3%) uopšte nije saglasno.

Na tvrdnju: upoznat sam sa pojmom „elektronsko obrazovanje“ više od polovine studenata (59%) se u potpunosti saglasilo. Trideset odsto se uglavnom saglasilo, 8% je bilo neodlučnih u vezi sa ovom tvrdnjom, dok 3% uglavnom nije saglasno. Nijedan student nije odgovorio sa uopšte nisam saglasan/na.

Poslednja tvrdnja u anketi glasila je: smatram da je obrazovanje putem interneta fleksibilniji način sticanja znanja nasuprot tradicionalnom vidu učenja u učionici. Najveći procenat studenata (42%) odgovorilo je ponuđenim odgovorom neodlučan/na sam. Dvadeset sedam odsto studenata se izjasnilo kao uglavnom saglasno, 13% je u potpunosti saglasno, 10% uopšte nije saglasno i 8% uglavnom nije saglasno.

Kvalitativni prikaz rezultata istraživanja: U ovom delu ćemo kvalitativnom metodom tumačiti rezultate dobijenih iz ankete, na osnovu koje ćemo dokazati ili opovrgnuti postavljene hipoteze u radu. Ukoliko se osvrnemo na analizu odgovora anketiranih studenata, jedno od razmatranja bi bilo da je korišćenje društvenih mreža uopšte, i konkretno društvene mreže Fejsbuk, veoma zastupljeno među studentima komunikologije i novinarstva Filozofskog fakulteta Univerziteta u Nišu. Na prve dve tvrdnje iz ankete, identičan i visok procenat studenata odgovorilo je potvrdno. Devedeset i jedan odsto studenata potvrdilo je da ima otvoren profil na nekoj od društvenih mreža, a svi oni imaju otvoren profil na društvenoj mreži Fejsbuk, što je veliku popularnost mreže dokazalo i ovo istraživanje. Da je korišćenje intenzivno i kontinuirano ukazuje nam podatak od 86% saglasnih studenata (80% u potpunosti saglasno, 6% uglavnom saglasno) da društvene mreže koriste svakodnevno. Od 91% izjašnjenih studenata da imaju otvoren profil na društvenoj mreži Fejsbuk, 71% njih je odgovorilo da su članovi neke Fejsbuk grupe koja je otvorena u obrazovne svrhe, a 69% (43% u potpunosti saglasno, 26% uglavnom saglasno) studenata izjasnilo se kao saglasno po pitanju tvrdnje u anketi da redovno pogledaju ili pročitaju novi materijal na Fejsbuk grupi čiji su članovi, a koja je otvorena u obrazovne svrhe, čime smo polaznu hipotezu u ovom radu da je komunikacija posredstvom Fejsbuka zastupljen oblik interakcije među studentima u svrhe obrazovanja, potvrdili.

Četrdeset i sedam odsto je neodlučnih studenata, dok je 44% saglasno (24% uglavnom, 20% u potpunosti) sa tvrdnjom da Fejsbuk nudi još mnogo mogućnosti za obrazovanje koje se trenutno ne koriste, što ukazuje na to da visok procenat studenata smatra da Fejsbuk mreža nudi potencijal u obrazovne svrhe, koji nije iskorišćen. Svest kod studenata o postojanju potencijala ove mreže u obrazovne svrhe bi trebalo da podstakne njih i istraživače na istraživanja o ovoj temi, gde bi u teorijskom delu

ukazali i ponudili konkretne predloge, mogućnosti i načine na koji se potencijal može iskoristiti. „Putem Fejsbuk grupe dolazim do raznih vidova saznanja koja mi koriste u studiranju“, glasila je jedna od tvrdnji u anketi. Sa ovom tvrdnjom, 65% studenata se je složilo (45% uglavnom saglasno, 20% u potpunosti saglasno). Čak 91% studenata (55% u potpunosti saglasnih i 36% uglavnom saglasnih) smatra da su Fejsbuk grupe pogodno mesto za deljenje materijala u obrazovne svrhe (fotografije, video, PowerPoint prezentacija, Word/Excel dokumenti...), čime smo drugu hipotezu da studenti zastupaju pozitivan stav o upotrebi Fejsbuk grupa u obrazovne svrhe, potvrdili.

Najveći procenat studenata (42%) je neodlučno po pitanju tvrdnje da je obrazovanje putem interneta fleksibilniji način sticanja znanja nasuprot tradicionalnom vidu učenja u učionici, dok se 40% slaže (27% uglavnom, 13% u potpunosti) sa navedenom tvrdnjom, što je malo više od duplo većeg procenta u poređenju sa 18% studenata koji su se izjasnili da se uglavnom ili u potpunosti ne slažu sa navedenom tvrdnjom. Na osnovu dobijenih rezultata, može se zaključiti da postoji svest kod studenata o obrazovanju putem interneta, kao i to da veliki broj ispitanika ima pozitivan stav u vezi sa obrazovanjem putem interneta. Ipak, činjenica je da sistem obrazovanja putem interneta nije dovoljno razvijen u našoj zemlji, pa je pretpostavka da bi trebalo raditi na tome kako bi i oblast obrazovanja postala savremenija, dinamičnija i fleksibilnija u eri tehnološke revolucije. Uglavnom su svi ispitanici studenti (89%) manje ili više upoznati sa pojmom „elektronsko obrazovanje“. Više od polovine studenata (59%) se u potpunosti saglasilo sa tvrdnjom: upoznat sam sa terminom „elektronsko obrazovanje“. Trideset odsto se uglavnom saglasilo, 8% je bilo neodlučnih, dok se samo 3% izjasnilo da uglavnom nije saglasno. Nijedan student nije odgovorio na ovu tvrdnju ponuđenim odgovorom „uopšte nisam saglasan/na. Na osnovu dobijenih rezultata, dopunska hipoteza: „većina ispitanika studenata je upoznato sa pojmom e-obrazovanja“, je potvrđena.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da studenti Departmana za novinarstvo i komunikologiju svakodnevno koriste društvene mreže. Ovim je dokazano da je ispitivani uzorak relevantan za postavljene ciljeve istraživanja, s obzirom na to da se 88% studenata usaglasilo sa tvrdnjom da društvene mreže koristi svakodnevno. Međutim, uprkos sveprisutnosti studenata na mreži, rezultati istraživanja pokazuju da su studenti neodlučni kada je u pitanju elektronsko obrazovanje. Na to ukazuje podatak od 42% neodlučnih studenata po pitanju tvrdnje da je sticanje obrazovanja onlajn fleksibilnije od eks katedra (ex cathedra) obrazovanja. Objašnjenje za ovakav rezultat možemo potražiti u nedovoljno tehnološki opremljenim učionicama, ali možda i u niskom nivou svesti o konkretnim prednostima i potencijalima digitalnog obrazovanja. Međutim, kada se radi o Fejsbuk grupama, studenti je prepoznaju kao pogodan način za razmenu obrazovnog materijala (fotografije, audio i video materijal, PowerPoint prezentacija, Word/Excel dokumenti...). O tome govori podatak da je 91% ispitanika studenata pozitivno ocenilo ovu mogućnost. U vezi sa tim, postoji dilema da će studenti učiti iz skraćениh verzija, odnosno tzv. skripti, iz kojih se ne

može steći kontekstualni uvid koji se stiče čitanjem knjige. Međutim, digitalizacijom knjiga dobili smo i njihove PDF formate na internetu, što bi moglo biti alternativa skriptama. Činjenica je da digitalno obrazovanje pogoduje omasovljenju znanja i porastu opšteg obrazovanja. Društvene mreže nude mnoge mogućnosti u obrazovanju, a komunikacija se može ostvariti na bilo kom mestu, u bilo koje vreme. Ipak, u virtuelnom svetu nedostaje realnost u vremenu i prostoru, kao i neposrednost. U skladu sa tim, profesori ne mogu putem virtuelnih mreža preneti predagoško iskustvo na studente. Iz tog razloga, na obrazovanje putem interneta bi možda trebalo gledati kao na dopunska i ilustrovana predavanja, tj. kao dopunsko sredstvo tradicionalnom obrazovanju. Možda bi kombinacija tradicionalnog obrazovanja i korišćenje komunikacijskih mogućnosti i prednosti mreže Fejsbuk bili idealna formula na kojoj bi bio baziran proces obrazovanja u budućnosti. Trebalo bi obratiti pažnju i na činjenicu da je Fejsbuk zajednica koja broji korisnike u milijardama. U tako velikoj zajednici, može doći do neželjenih događaja koji mogu narušiti privatnost korisnika ili ga ugroziti na drugi način. Ali, s obzirom na to da digitalna revolucija i konkretno društvene mreže nude mnoge mogućnosti koje se mogu koristiti u obrazovne svrhe, od kojih su neke navedene u teorijskom i istraživačkom delu ovog rada, pogrešno bi bilo zaključiti da ih ne treba koristiti. Važno je upotrebljavati ih sa oprezom, naročito zbog opasnosti od sajber kriminala i hakerskih napada kojima je potencijalno ugrožena svaka društvena mreža. Kao kritička oštrica kojom se može braniti od sajber napada, ali i steći uvid u opasnosti koje vrebaju na mreži, može se istaći medijska i informatička pismenost. Veština kritičkog osvrtu prilikom korišćenja novih tehnologija je važna i može se steći stalnim organizovanjem seminara, predavanja i tribina, u smislu edukacije, koja mogu biti organizovana i posredstvom društvene mreže Fejsbuk putem opcije „Live streaming“.

BIBLIOGRAFIJA

1. Crnobrnja, S. (2010) Estetika televizije i novih medija. Beograd: Clio
2. Đorđević, J. (2008) Studije kulture: zbornik. Beograd: Službeni glasnik
3. Gir, Č. (2011) Digitalna kultura. Beograd: Clio
4. Herrera, A., Mandić, P. (1989) Obrazovanje za XXI stoljeće. Sarajevo, Beograd: „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
5. Jandrić, P., Boras, D. (2013) Kritičko E-obrazovanje. Beograd: Eduka
6. Ljajić, S. (2018) Uloga tradicionalnih i savremenih medija u životima dece i mladih, Sinteze – časopis za pedagoške nauke, književnost i kulturu (13). str: 67-76.
7. Manca, S., Ranieri, M. (2013) Is it a tool suitable for learning? A critical review of the literature on Facebook as a technology-enhanced learning environment, Journal of Computer Assisted Learning 29.6. 487-504. doi: 10.1111/jcal.12007
8. Manović, L. (2015) Jezik novih medija. Beograd: Clio
9. Menzies, R., Petrie K., Zarb, M. (2017) A case study of Facebook use: Outlining a multi-layer strategy for higher education, Education and information technologies 22.1. 39-53. doi: 10.1007/s10639-015-9436-y
10. Miladinović, M. (2007). „Modernizacija nastave i učenja primenom računara“. Tehnologija informatika obrazovanje 4. str: 345-49.

11. Miron, E., Ravid, G. (2015) Facebook groups as an academic teaching aid: Case study and recommendations for educators, *Journal of Educational Technology & Society* 18.4. str: 371-84.
12. Musladin, M. (2012) Utjecaj društvenih mreža na nacionalnu sigurnost, *MediAnali* 6, br. 11. str: 67-85. url: <https://hrcak.srce.hr/109160>
13. Petrović, M. (2009). Elektronsko učenje podržano Internet tehnologijama (geneza, pojam i predviđanja razvoja), *Norma*, XIV, 3. str: 263-80
14. Ractham, P., Firpo, D. (2011) Using social networking technology to enhance learning in higher education: A case study using Facebook, 44th Hawaii International Conference on System Sciences. IEEE 1-11. doi:10.1109/hicss.2011.479
15. Radić-Bojanić, B. (2016) Fejsbuk kroz komunikaciju i kolaboraciju: društveno obrazovna istraživanja, Novi Sad: Filozofski fakultet
16. Radović, V. (2006) Mediji i e-obrazovanje. Beograd: Institut za političke studije
17. Ratković Njegovan, B. (2007) Studiranje na daljinu od Platonove Akademije do virtuelnog univerziteta, *Tehnologija informatika obrazovanje* 4. str: 75-81.
18. Staletić, N. (2016) Primena social media i crowdsourcing-a u e-obrazovanju, *Infoteh-Jahorina* Vol. 15. 627-32. url: <https://infoteh.etf.ues.rs.ba/zbornik/2016/radovi/RSS-3/RSS-3-8.pdf>
19. Stanojević, D., Stanković, Z., Maksimović, J. (2018) Electronic evaluation in teaching class: assessment value of educational software, *Facta Universitatis, Series: Teaching, Learning and Teacher Education* 1.2. 185-197.
20. Šmakić, K. (2016) Mreže i mladi: utjecaj opcije „like“ na kreativno ponašanje mladih, *In Medias Res*, 5(9), str: 1333-338.
21. Tapscott, D. (2012) *Odrasti digitalno*, Zagreb: Grafotisak
22. Tomaš, S. (2014) Oblikovanje nastavnih sadržaja na društvenim mrežama u visokoškolskom obrazovanju, *Školski vjesnik*, 63(3). str: 309-26.
23. Vuković, V. (2019) Društveni mediji i upravljanje komunikacijama, Cetinje: Fakultet dramskih umjetnosti
24. Vulić, T., Vujović, M. (2015) The media in preschools: the attitudes of teachers, *eLearning & Software for Education*, (2). str: 368-74.

RESUME

The modern age is characterized by the Internet era, the rapid development of technology and new means of communication and education, including social networks. The aim of this paper is to examine the degree of utilization of Facebook in higher education by students, and educational tools within the network. The first part of the paper refers to definition of key terms in relation to the subject matter of the research, chapters on the social network Facebook in function of education and Facebook groups in education. This section also presents interpretations of previous researches, from published scientific papers and books, on the use of the Facebook social network in high education. The second part presents the research conducted for the purposes of this paper, which showed that a group of surveyed students from the Faculty of Philosophy in Niš use Facebook for educational purposes through Facebook groups. Finally, the results that led to the conclusion are summarized.